

KS. STANISŁAW DYK

ETAPY EWANGELIZACJI WE WSPÓŁCZESNYM KONTEKŚCIE PASTORALNYM

Istotą i pierwszorzędnym powołaniem Kościoła jest obowiązek ewangelizacji¹ Ewangelizacja jest jednak pojęciem bardzo szerokim. Określić ją można jako wszelkie działania prowadzące ludzi do udziału w misterium Chrystusa ogłoszonym w Ewangeli² Tak szerokie spojrzenie na ewangelizację niesie z sobą ryzyko jej niezrozumienia i zarazem zaniedbania tego podstawowego zadania Kościoła powierzonego mu przez Zbawiciela.

Do usystematyzowania pojęcia „ewangelizacja” przyczynił się Jan Paweł II, który wyróżnił jej trzy podstawowe typy: misyjną, pastoralną i nową. Ewangelizacja misyjna (inaczej misje *ad gentes* lub pierwsza ewangelizacja) skierowana jest do niechrześcijan w celu wzbudzenia w nich wiary, doprowadzenia ich do nawrócenia, chrztu i powstania dojrzałej wspólnoty Kościoła. Ewangelizację pastoralną Kościół otacza ludzi wierzących, aby ich wiarę umocnić, pogłębić, ożywić i czynić doskonalszą. Ten typ ewangelizacji w pewnym stopniu pokrywa się z duszpasterstwem. Adresatami nowej ewangelizacji (inaczej: powtórnej ewangelizacji lub reewangelizacji) są osoby

---

Ks. dr STANISŁAW DYK – adiunkt Katedry Homiletyki w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; redaktor naczelny „Przeglądu Homiletycznego”; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: stan.dyk@wp.pl

¹ „Obowiązek ewangelizacji należy uważać za łaskę i prawdziwe powołanie Kościoła: wyraża on najprawdziwszą jego właściwość. [...] Kościół jest dla ewangelizacji” (Paweł VI. *Adhortacja Apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym „Evangelii nuntiandi”* [dalej skrót: EN]. W: *W kręgu Dobrej Nowiny*. Red. J. Szlaga. Lublin 1984 nr 14).

² Por. A. Lewek. *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*. Katowice 1995 s. 27-29. Papież Paweł VI ewangelizacją nazywa „pokazywanie Chrystusa Pana tym, którzy Go nie znają, jako kaznodziejstwo, katechizację, chrzest i udzielanie innych sakramentów” (EN 17). Pojęciem tym określa także czynność zanoszenia „Dobrej Nowiny do wszelkich kręgów rodzaju ludzkiego, aby przenikając je swą mocą od wewnątrz tworzyła z nich nową ludzkość” (EN 18).

zdechrystianizowane, które w różnym stopniu odeszły od wiary, Chrystusa i Kościoła³

Takie rozróżnienie wydaje się jednak jeszcze niewystarczające. Wystarczy przypomnieć tutaj słowa papieża Pawła VI, który stwierdził, że „żadna częściowa i fragmentaryczna definicja nie może oddać bogatej, złożonej i dynamicznej rzeczywistości ewangelizacji, bez ryzyka jej zubożenia lub nawet zmienienia. Jest rzeczą niemożliwą zrozumienie ewangelizacji, dopóki nie obejmie się wszystkich jej istotnych elementów”⁴ Jednym z podstawowych elementów ewangelizacji są jej etapy. Ich wyszczególnienie może oddać w sposób bardziej precyzyjny jej bogatą rzeczywistość oraz uchronić tym samym Kościół przed zaniedbaniem jej niektórych aspektów. Celem niniejszego opracowania będzie zatem omówienie poszczególnych etapów ewangelizacji (biblijnej i współczesnej) oraz wskazanie na te z nich, które we współczesnym kontekście pastoralnym (religijna sytuacja) Europy wydają się być najbardziej aktualne.

1. ETAPY EWANGELIZACJI W BIBLI

Etapy ewangelizacji (lub inicjacji chrześcijańskiej) prowadzonej przez Kościół pierwotny dostrzec można już w samych Ewangeliach synoptycznych. Etap pierwszy reprezentuje Ewangelia według św. Marka. Jest to etap katechumenatu (pierwszej ewangelizacji). W Ewangeli tej katechumen spotyka się z orędziem o Jezusie Chrystusie Synu Bożym, odpowiada na nie z wiarą i poprzez chrzest staje się członkiem Kościoła. Etap drugi to Ewangelia według św. Mateusza, którą nazwać można „Ewangelią Kościoła” Jest ona przekazem uporządkowanej, systematycznej i organicznej katechezy na temat chrześcijańskiego misterium. Na tym etapie nowo ochrzczony może pełniej włączyć się we wspólnotę Kościoła i rozpoznać w niej Osobę Jezusa Chrystusa. Trzeci etap ewangelizacji reprezentuje Ewangelia według św. Łukasza, która jest wezwaniem do zaangażowania apostolskiego i świadectwa.

---

³ Jan Paweł II. *Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego „Redemptoris missio”* [dalej skrót: RM]. W: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*. Kraków 1996 nr 33. Trzeba dodać jednak, że te trzy typy ewangelizacji wzajemnie się przenikają. Papież mówi, że „granice pomiędzy opieką duszpasterską nad wiernymi (ewangelizacja), nową ewangelizacją i specyficzną działalnością misyjną nie dadzą się wyraźnie określić i nie jest do pomyślenia, by tworzyć pomiędzy nimi bariery czy zamknięte przedziały” (RM 34).

⁴ EN 17

Ewangelię tę nazwać można podręcznikiem ewangelizatora. Wzorem jest tu sam Chrystus, który w mocy Ducha Świętego głosi „Dobrą Nowinę o królestwie Bożym” (Łk 4, 43; por. 13, 22)⁵

Największym teologiem ewangelizacji jest św. Łukasz. Rozwój ewangelizacyjnego dzieła Kościoła (które jest kontynuacją misji Jezusa) ukazuje on w księdze Dziejów Apostolskich. Szczególne znaczenie ma tu rozdział drugi, opisujący wydarzenie pentekostalne i jego skutki. Rozdział ten jest prawdziwą ikoną ewangelizacji. W jego kontekście i kompozycji dostrzec można poszczególne etapy ewangelizacji. Są nimi:

(1) **Modlitwa.** Kontekst poprzedzający drugi rozdział Dziejów wskazuje na fakt, że w dniu Pięćdziesiątnicy Duch Święty zstąpił na zgromadzonych w Wieczerniku, którzy trwali w modlitewnym oczekiwaniu na Jego przyście (por. Dz 2, 1). Warto podkreślić, że w odróżnieniu od Ewangelisty Jana, który umieszcza zesłanie Ducha w dniu zmartwychwstania Jezusa (por. J 20, 22), Łukasz przedstawia te wydarzenia jako oddzielone przez czas oczekiwania i żarliwej modlitwy (por. Dz 1, 14; Łk 24, 53)⁶ Podkreśla w ten sposób, że Duch Święty nie przychodzi na skutek ludzkiego wysiłku, lecz w wyniku działania Boga. Bóg posyła Ducha w sposób niespodziewany i udziela Go obficie temu, kto przez modlitwę z pokorą przygotowuje się na Jego przyjęcie. Łączenie zstąpienia Ducha z modlitwą jest znanym motywem w teologii św. Łukasza. Oznacza ono, że Kościół nie może zaczynać swej ewangelizacji bez pomocy Ducha Świętego, a ten przychodzi zawsze jako owoc wytrwałej, pokornej (i najlepiej wspólnotowej) modlitwy.

(2) **Namaszczenie Duchem Świętym** (por. Dz 2, 1-4). Zesłanie Ducha Świętego jest najważniejszym wydarzeniem w Księdze Dziejów. Bezpośrednim skutkiem zstąpienia Ducha na apostołów w dniu Pięćdziesiątnicy był fakt mówienia „obcymi językami” (Dz 2, 4). Wydarzenie to należy interpretować w sensie misyjnym⁷ Chodzi tu o dar Ducha Świętego, który pozwala Apostołom (a potem misjonarzom chrześcijańskim) głosić całemu światu tę samą Ewangelię Chrystusa. Duch daje Kościołowi możliwość

⁵ Por. C. M. Martini. *Dalla vocazione battesimale alla vocazione presbiterale*. Brescia 1983 s. 127-132. Zob. J. Kudasiewicz. *Nowa ewangelizacja według Ecclesia in Europa*. „Kieleckie Studia Teologiczne” 3:2004 s. 214-216.

⁶ Por. M. A. Chevalier. „Pentecôtes” lucaniennes et „pentecôtes” johanniques. „Recherches de science religieuse” 69:1981 s. 301-313; E. Szymonek. *Zesłanie Ducha Świętego*. W: *Chrystus i Kościół. Wybrane teksty Nowego Testamentu*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1979 s. 99.

⁷ Por. B. P a p a. *L'effusione dello spirito e pentecoste*. „Parola spirito e vita. Lo spirito del Signore” 4:1981 s. 147 n.

i zdolność „mówienia” (głoszenia i wcielania orędzia chrześcijańskiego) w języku i kulturze wszystkich narodów. Dziełem Ducha Świętego jest także inicjatywa, treść misyjnego przepowiadania oraz zapał i odwaga w głoszeniu Ewangelii.

(3) Kerygmat o Jezusie Chrystusie (por. Dz 2, 14-36). Bezpośrednim owocem zesłania Ducha Świętego było słowo Boże głoszone przez Piotra w dniu Pięćdziesiątnicy. Sugeruje to już sama kompozycja Dz 2, jak również użyty dwa razy termin „wygłaszać, przemawiać” (ἀποφθέγγεσθαι), który w Nowym Testamencie ma znaczenie uroczystego, profetycznego mówienia (por. Dz 2, 4. 14)⁸ W ten sposób autor Dziejów Apostolskich podkreśla, że głoszenie słowa Bożego jest nierozzerwalnie związane z przyjęciem Ducha Świętego. W centrum orędzia głoszonego przez Piotra znajduje się osoba Jezusa Chrystusa i Jego zbawcze misterium (por. Dz 2, 22-36)⁹ Głoszenie słowa, według Łukasza, jest bowiem głoszeniem Chrystusa¹⁰ Słowa Bożego nie można odłączyć od faktu zbawczego, tj. od Jezusa. Jest ono chrystocentryczne. Stąd bierze się jego skuteczność i moc. Dotyczy ono Jezusa, staje się Jego słowem po to, by mogło być dalej głoszone i znaleźć zbawczy skutek.

(4) Wiara i nawrócenie (por. Dz 2, 37-41). Według Dz 2 słowo Boże pełne mocy i łaski, gdy zostanie usłyszane i przyjęte, jest skuteczne, tzn. budzi wiarę i prowadzi do nawrócenia. Tak też stało się w przypadku mowy Piotra, który skłonił swych słuchaczy do wiary i przemiany życia (Dz 2, 41. 44). W innym miejscu Dziejów sam Piotr powie o sobie, że Bóg wybrał go, aby z jego ust „poganie usłyszeli słowa Ewangelii i uwierzyli” (Dz 15, 7)¹¹ Według św. Łukasza przepowiadanie apostoelskie ma zmierzać zawsze do nawrócenia i odpuszczenia grzechów (Łk 24, 47). Nawrócenie, które jest owocem słuchania słowa Bożego, jest głęboką przemianą człowieka, ukierunkowującą całe jego życie na osobę zmartwychwstałego Pana¹² Dlatego apostołowie, głosząc Jezusa, przypominają konieczność odpowiedzi ze

⁸ J. Kremer. *Pfingsbericht und Pfingstgeschehen. Eine exegetische Untersuchung zur Apg 2,1-13*. „Stuttgarter Bibelstudien” 63-64:1973 s. 123-124.

⁹ R. Rubinkiewicz. *Nowotestamentalna idea przepowiadania*. „Seminare” 3:1978 s. 49.

¹⁰ H. Langkammer. *Teologia Nowego Testamentu*. Wrocław 1985 s. 208-214; C. M. Martini. *L'evangelizzazione negli Atti degli Apostoli*. W: *Chiesa per il mondo*. T. 1: *Saggi storico-biblici*. Bologna 1974 s. 125-127; J. Chmiel. *Pojęcie i rola kerygmatu w pierwotnym Kościele*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 33:1980 z. 2 s. 63-65.

¹¹ R. Pesch. *Die Apostelgeschichte. Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament* V/1 s. 344-345.

¹² J. Guillet. *Wezwanie do nawrócenia: świadectwo Dziejów Apostolskich*. „Communio” 26:1985 z. 2 s. 67-75.

strony człowieka, wezwanego przez Boga do osiągnięcia zbawienia (por. Dz 2,38.40).

(5) Chrzest (por. Dz 2, 41). Wiara i nawrócenie prowadzi z kolei do chrztu i przyjęcia Ducha Świętego (Dz 2, 38-41). W ten sposób wierzący wchodzi na drogę zbawienia. Św. Łukasz potwierdza to wyraźnie w jednym z ostatnich zdań *Dziejów Apostolskich*: „Wiedźcie, że to zbawienie Boże posłane jest do pogan, a oni będą słuchać” (Dz 28, 28).

(6) Wstąpienie do Kościoła (por. Dz 2, 41). Ci, którzy uwierzyli głoszonemu słowu Bożemu, przyjęli chrzest i Ducha Świętego, stają się członkami Kościoła. Kościół jawi się tutaj jako bezpośredni owoc proklamowanej Ewangelii. Eklezjotwórczą rolę słowa Bożego św. Łukasz podkreśla w wielu miejscach księgi *Dziejów Apostolskich* (por. Dz 3, 23; 20, 32). Rozszerzanie się i wzrost słowa Bożego utożsamia on wręcz z rozszerzaniem się i wzrostem Kościoła (por. Dz 6, 7; 12, 24; 13, 49; 19, 20)¹³

(7) Trwanie „w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwie” (Dz 2, 42). Członkowie pierwotnego Kościoła wzrastali w wierze poprzez systematyczną katechezę skoncentrowaną na osobie Jezusa Chrystusa¹⁴ W swoim nauczaniu apostołowie wyjaśniali Pisma oraz opisywali dokładnie działalność Jezusa, którego synteza została podana na początku *Dziejów Apostolskich* (Dz 1, 1; por. Łk 24, 19)¹⁵ Podstawą życia duchowego, wewnętrznego rozwoju pierwszych chrześcijan była Eucharystia i modlitwa. Życie pierwotnej wspólnoty koncentrowało się wokół Eucharystii. To ona była źródłem jedności i braterskiej miłości jego członków¹⁶ Warto zauważyć, że między dwiema wzmiankami o „łamaniu chleba” (Dz 2, 42. 46) św. Łukasz umieszcza stwierdzenie, że pierwsi chrześcijanie „przebywali razem i wszystko mieli wspólne” (Dz 2, 40). Wspólne „łamanie chleba” rzutowało więc na codzienne życie pierwszych chrześcijan. Eucharystia dawała im poczucie braterskich więzów oraz prowadziła do radości i uwielbienia Boga (por. Dz 2, 46-47a; 21, 17).

¹³ Por. S. Dyk. *Teologia głoszenia słowa Bożego według Dz 2*. „Roczniki Teologiczne” 49: 2002 z. 6 s. 165-166.

¹⁴ Por. A. Barucq, P. Grelot. *Nauczać*. W: *Słownik Teologii Biblijnej*. Red. X. Léon-Dufour. Poznań 1990³ s. 532 n.

¹⁵ Por. D. C. Ghidelli. *Atti degli Apostoli*. Torino 1978 s. 216.

¹⁶ „Dla pierwotnego Kościoła, podobnie jak również i dla nas dzisiaj Eucharystia posiada jeszcze jeden bardzo ważny aspekt jednoczący cały Kościół: stanowi ona węzeł braterskiej miłości ludzi zespolonych przy jednym stole eucharystycznym” (R. Rubinkiewicz. *Eucharystia źródłem jedności*. W: *Biblia o Eucharystii*. Red. S. Szymik. Lublin 1997 s. 58).

(8) Świadczenie chrześcijańskiego życia. Pierwotny Kościół ukazany przez św. Łukasza w Dziejach Apostolskich to wspólnota wierzących oparta na więzi prawdziwej przyjaźni i chrześcijańskiej miłości. Ta duchowa więź przekładała się również na teren rzeczywistości materialnych poprzez troskę o biednych i potrzebujących – aż do wyrzekania się własnych dóbr. Pierwsi chrześcijanie dawali tak żywe świadectwo wzajemnej, ewangelicznej miłości i jedności, że sam ich styl życia stawał się skuteczną ewangelizacją.

(9) Misja ewangelizacyjna. Relacja o przyjęciu Ducha Świętego w dniu Pięćdziesiątnicy na początku działalności apostolskiej ma najwyraźniej dla całej historii pierwotnego Kościoła znaczenie zasadnicze. Od trzeciego rozdziału Dziejów św. Łukasz opowiada bowiem o rozpoczętej w Jerozolimie działalności apostołów, ich współpracowników, a przede wszystkim św. Pawła (por. Dz 4, 1-22; 5, 17-42; 6, 1-15; 8, 4-40; 9, 20-31 itd.). Działalność ta dokonuje się właśnie pod wpływem mocy Ducha Świętego (por. Dz 4, 8; 5, 32; 8, 29; 10, 19; 11, 12; 13, 2; 15, 28; 16, 6; 20, 23). Św. Łukasz chce pokazać w ten sposób, jak apostołowie mocą Ducha Świętego realizują misyjny nakaz Chrystusa (por. Łk 24, 47; Dz 1, 8)¹⁷

Ukazując w Dz 2 poszczególne etapy ewangelizacji, św. Łukasz zwraca uwagę przede wszystkim na trzy następujące po sobie rzeczywistości: zesłanie Ducha, słowo Piotrowego kerygmatu oraz wspólnotę wiary. Duch Święty, który przychodzi jako owoc wytrwałej modlitwy, pobudza Piotra do odważnego głoszenia słowa Bożego. Jego mowa powoduje nawrócenie, wiarę i prowadzi do chrztu. Ochrczeni tworzą wspólnotę wiary i miłości, dając w ten sposób przykład chrześcijańskiego życia. Napełnieni mocą Ducha Świętego, podejmują także dzieło ewangelizacji.

2. ETAPY EWANGELIZACJI W NAUCZANIU KOŚCIOŁA WSPÓŁCZESNEGO

Wyróżnienie poszczególnych etapów ewangelizacji odnaleźć można przede wszystkim w adhortacji apostolskiej papieża Pawła VI *Evangelii nuntiandi*, która obok encykliki *Redemptoris missio* papieża Jana Pawła II pozostaje najważniejszym dokumentem poświęconym tej tematyce. Paweł VI zwraca uwagę na następujące etapy ewangelizacji¹⁸:

¹⁷ Por. S. A. Panimolle. *Lo spirito, guida della chiesa* „Parola spirito e vita. Lo spirito del Signore” 4:1981 s. 186-189.

¹⁸ Por. EN 21-24.

(1) Świadeństwo życia zgodnego z Ewangelią (preewangelizacja). Etap ten jest bezpośrednim przygotowaniem do otwartego głoszenia Ewangelii. Polega on przede wszystkim na świadczeniu życia chrześcijan wobec tych, którzy nie znają jeszcze Chrystusa bądź odeszli od wiary¹⁹. Ma to być egzystencjalna manifestacja nowego człowieka, narodzonego ze słowa Bożego i chrztu, człowieka, który zaświadcza o nowości swego życia i prawdziwości wiary²⁰. Chodzi tu zarówno o świadczenie życia poszczególnych chrześcijan, jak i małych wspólnot Kościoła. Taka preewangelizacja zainteresuje niechrześcijan czy osoby zdechrystianizowane nowym modelem życia i źródłem tej nowości, czyli Bogiem²¹. Świadek bowiem „nie przedstawia jakiejś tezy, ale demonstruje to, co wydarzyło się w nim od momentu, w którym przyjął orędzie, które teraz głosi”²². Życie chrześcijanina jest zatem najlepszym dowodem na to, jak skuteczna i ważna jest wiara w Jezusa Chrystusa. Autentyczne świadczenie prowokuje innych do pytań dotyczących życia i wiary. Jest ono już „wieszczeniem Dobrej Nowiny, milczącym, ale bardzo mocnym i skutecznym. Już tutaj ma miejsce jakiś początek ewangelizacji”²³.

(2) Otwarte głoszenie Ewangelii. Świadczenie chrześcijan burzy u osób niewierzących (czy zdechrystianizowanych) ich dotychczasowy sposób patrzenia na życie²⁴, wzbudza w nich żywe zainteresowanie Bogiem i toruje drogę do otwartego głoszenia Jezusa Chrystusa, czyniąc zarazem wiarygodnym orędzie, które ma być zwiastowane. Po preewangelizacji następuje więc proste przepowiadanie Ewangelii, które ma za cel doprowadzić ludzi do wiary, nawrócenia. Wyraźnie podkreśla to papież Paweł VI w słowach: „Dobra Nowina obwieszczona przez świadczenie życia, musi być wcześniej czy później obwieszczona także słowem życia. Nie ma prawdziwej ewangelizacji bez głoszenia imienia i nauki, życia i obietnic, Królestwa

¹⁹ Wydaje się, że najlepsze określenie preewangelizacji odnaleźć można w soborowym Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła (DM), który choć nie używa wprost tego terminu, to podejmuje problematykę z nim związaną. Wskazuje się tutaj na cztery aspekty preewangelizacji: obecność w świecie, świadczenie chrześcijańskiego życia, dialog z ludźmi dobrej woli, służba potrzebującym (por. DM 11-12).

²⁰ Por. J. Gevaert. *La proposta del Vangelo a chi non conosce Cristo. Finalità, destinatari, contenuti, modalità di presenza*. Torino 2001 s. 59-60.

²¹ Por. J. Majka. *Świadczenie chrześcijańskie jako element ewangelizacji*. W: *Ewangelizacja*. Wrocław 1980.

²² D. Grasso. *L'annuncio della salvezza*. Napoli 1965 s. 258.

²³ EN 21.

²⁴ Por. Gevaert, jw. s. 61.

i tajemnicy Jezusa Nazareńskiego, Syna Bożego”²⁵ Mówiąc o tym etapie ewangelizacji papież ma na myśli kerygmat, kazanie i katechezę.

(3) Wiara w Ewangelię. Głoszenie słowa Bożego zmierza do wiary. Wiara ta jest zrodzona przez kerygmat, karmiona przez homilię i rozwijana przez katechezę. Ma to być wiara, która ma charakter personalistyczny, dialogiczny i integralny. Oprócz przyjęcia prawd objawionych przez Boga i głoszonych przez Kościół jest ona przede wszystkim żywym kontaktem i więzią człowieka z Osobą Jezusa Chrystusa. Taka wiara zmierza do nawrócenia, to znaczy poprzez przyłgnięcie do Ewangelii powoduje całkowitą przemianę konkretów ludzkiej egzystencji. Nawrócenie wewnętrzne zmierza z kolei do przemiany społeczeństwa i kultury, do stworzenia nowej ludzkości²⁶

(4) Wstąpienie do wspólnoty Kościoła. „Ci, którzy odmienili swe życie, wstępują do wspólnoty, która ze swej natury jest znakiem przemiany i nowości życia, tj. do Kościoła, widzialnego sakramentu zbawienia”²⁷ Wiara i nawrócenie indywidualne nie mogą być więc celem samym w sobie. Prowadząc do osobowej komunii z Jezusem Chrystusem, Panem i Zbawicielem, mają one zmierzać do tworzenia komunii między wierzącymi.

(5) Udział w życiu sakramentalnym. Wejście do wspólnoty Kościoła w naturalny sposób prowadzi do przyjmowania sakramentów, które przez łaskę ukazują i umacniają przyłgnięcie do Ewangelii i Kościoła. Przepowiadania Ewangelii nie można zatem nie ukierunkować na sakramenty, które są pełną aktualizacją zwiastowanego zbawienia. Życie sakramentami oddaje właściwą całkowitość ewangelizacji. „Bo pełnia ewangelizacji oprócz przepowiadania polega na budowaniu Kościoła, który nie istnieje bez tego ducha, jakim jest życie sakramentalne, w boskiej Eucharystii osiągające swój szczyt”²⁸ Sakramenty są zatem wyrazem i sposobem pogłębiania komunii z Bogiem i braćmi.

(6) Podjęcie zadań apostoelskich. Ten, kto przyjął Ewangelię, z kolei ewangelizuje innych. Jest to naturalny porządek wiary: ten, kto „przyjął słowo Boże i poświęcił się Królestwu [...] staje się jego świadkiem i głosicielem”²⁹ Do podjęcia ewangelizacji człowieka wierzącego popycha zatem doświadczenie zbawienia, którego nie chce zatrzymywać dla siebie,

²⁵ EN 22.

²⁶ Por. EN 18; W P r z y c z y n a. *Teologia ewangelizacji*. Kraków 1992 s. 48-64.

²⁷ EN 23.

²⁸ EN 28.

²⁹ EN 24.

lecz dzielić się nim z innymi (por. J 1, 41-42). Argumentem za podjęciem zadań apostołskich jest także nakaz misyjny Jezusa (por. Mt 28, 19), uniwersalizm zbawienia (Jezus jedynym Zbawicielem świata – por. Dz 4, 12) oraz przykazanie miłości, która jest przeciw troską o dobro drugiego człowieka (a najwyższym dobrem człowieka jest zbawienie w Jezusie Chrystusie)³⁰

3. WYZWANIA CZASÓW WSPÓŁCZESNYCH

Konieczność zanoszenia Ewangelii do wszystkich narodów obliguje Kościół do wejścia w dialog ze światem, w którym się znajduje. Ewangelia bowiem nie jest nigdy przekazywana jakiemuś abstrakcyjnemu człowiekowi, ale konkretnym ludziom, żyjącym w określonym kontekście historycznym, geograficznym, cywilizacyjnym, ekonomicznym i obyczajowym. Elementem strukturalnym ewangelizacji pozostaje zatem zawsze socjo-kulturowa sytuacja współczesnego świata. Ta z kolei podlega nieustannej transformacji (por. KDK 44). Wymaga to od Kościoła ciągle odnowionego wysiłku ewangelizacyjnego.

Współczesne społeczeństwo świata zachodniego (w tym Polski) podlega m.in. takim procesom, jak: przemiany industrialne i urbanizacyjne (głównym środowiskiem ewangelizacji stają się dzisiaj wielkie miasta); wpływ środków masowego przekazu na mentalność i sposób komunikowania się współczesnego człowieka; rozwój nowych form synkretycznej religijności; szeroko rozumiane zjawisko postmodernizmu³¹

Zjawiskom tym towarzyszy głęboki proces dechrystianizacji i obojętności religijnej. Współczesne społeczeństwo i kultura są mało chrześcijańskie i nie zapewniają automatycznie wiary i wejścia do Kościoła. Ludzie naznaczeni są dziś często praktyczną niewiarą i żyją jedynie w wymiarze ziemskim. Nie wierzą, nie modlą się. Problem Boga wydaje się ich nie dotyczyć. Praktycznie to ciało, zdrowie, podtrzymywanie życia biologicznego, seks i bogactwo jawią się jako wartości najwyższe, które wpływają na codzienne zachowanie. Jest to nowa sytuacja w historii chrześcijaństwa, w której mamy do czynienia z kontekstem misyjnym, naznaczonym pozostałościami chrześcijaństwa³²

³⁰ Por. Przyczyna, jw. s. 44-46; EN 76-80.

³¹ Zob. M. C. Carnicella. *Comunicazione ed evangelizzazione nella Chiesa*. Milano 1998.

³² Por. Kudasiwicz, jw. s. 207-210.

Problem ten dotyczy także krajów o długiej tradycji chrześcijańskiej. Dawniej w krajach tych wspólnie przeżywano istnienie Boga jako oczywistość. Głosząc Jezusa Chrystusa, opierano się na wrodzonym zmyśle religijnym. Dzisiaj sytuacja jest inna. Głoszenie wiary powinno pójść zatem inną drogą niż dawniej³³

4. WNIOSKI PASTORALNE

W świetle powyższych rozważań widać, że ewangelizacja jest procesem wielowarstwowym. Trzeba dodać, że wszystkie jej etapy wzajemnie się uzupełniają. Nie są to bowiem jakieś oddzielne komponenty ewangelizacji, lecz po prostu płaszczyzny, na których ewangelizacja się dokonuje. Dlatego też każdy etap należy rozpatrywać w łączności z innymi. I tak na przykład nie da się oddzielić przepowiadania kerygmatycznego od katechizacji. One wzajemnie się potrzebują. Katechizacja bez kerygmatu nie ma sensu (jest mówieniem w próżnię), a kerygmat potrzebuje katechizacji, aby zrodzona dzięki niej wiara mogła się rozwijać i dojrzewać³⁴. Poza tym kerygmat po części łączy się z katechezą czy dogmatem. Katecheza bowiem to pouczenie o prawdzie zawartej w kerygmacie. Podobnie nie da się oddzielić głoszenia słowa Bożego od przyjmowania sakramentów. Obie te rzeczywistości (przepowiadanie i sakrament) są komplementarne. Uzupełniając się wzajemnie, powodują to, co ogłaszają i oznaczają – są pełną aktualizacją zbawienia³⁵.

Trzeba jednak pamiętać o kolejności poszczególnych etapów ewangelizacji. Nonsensem byłoby na przykład przekazywanie katechezy i sakramentów osobom, które nie posiadają żywej wiary. Dlatego też w kontekście współczesnego procesu dechrystianizacji, który obecnie ma miejsce w wielu społeczeństwach o chrześcijańskiej tradycji, Kościół powinien położyć szczególny akcent przede wszystkim na preewangelizację i zaangażowanie misyjne.

Preewangelizacja jest konieczna, aby stworzyć odpowiednie warunki do zwiastowania i przyjęcia Ewangelii, to znaczy, aby współczesnego człowieka zainteresować transcendentnym wymiarem życia i aby uczynić wiarygodną głoszoną potem Ewangelię. Już papież Paweł VI stwierdził, że „człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków aniżeli nauczycieli;

³³ Por. Jan Paweł II. *Posynodalna adhortacja apostolska o Jezusie Chrystusie, który żyje w Kościele, jako źródło nadziei dla Europy* „*Ecclesia in Europa*” [dalej: EE]. Wrocław 2003 nr 7-9.

³⁴ Por. P. Nonis. *Ewangelizacja a katecheza*. Kolekcja „Comunio” 8. Poznań 1993 s. 98.

³⁵ Por. Przyczyna, jw. s. 151-155.

a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami”³⁶ Papież Jan Paweł II doda potem: „Człowiek współczesny wierzy [...] bardziej doświadczeniu aniżeli doktrynie, bardziej życiu i faktom aniżeli teoriom”³⁷ Do składania takiego świadectwa potrzebni są poszczególni chrześcijanie, wierzące i szczęśliwe małżeństwa i rodziny³⁸ oraz wspólnota – Kościół, który dba o „klimat braterskiej miłości, przeżywanej z ewangelicznym radykalizmem w imię Jezusa i w Jego miłości”³⁹ Człowiek współczesny potrzebuje bowiem nie tylko o Jezusie usłyszeć od Kościoła, lecz musi Go także w Kościele zobaczyć. Kościół jako narzędzie zbawienia i Ciało Chrystusa ma być odbiciem „Trójcy i znakiem, który frapuje i pobudza do wiary (por. J 17, 21)”⁴⁰ Tylko wówczas jest wiarygodny, zaświadcza o tym, że Bóg jest miłością, czyli spełnia funkcję preewangelizacji⁴¹

Na konieczność intensyfikacji misyjnego zaangażowanie Kościoła wiele razy zwraca uwagę papież Jan Paweł II. Już w encyklice *Redemptoris missio* mówił: „Mam wrażenie, że nadszedł moment zaangażowania wszystkich sił kościelnych w nową ewangelizację i misję narodów”⁴² Poprzez te dwa typy ewangelizacji Kościół zwraca się z orędziem o zbawieniu do osób, które nie mają wiary. Ewangelizacja pierwsza skierowana jest bowiem do niechrześcijan, a nowa – do ochrzczonych, którzy „utracili żywy sens wiary albo wprost nie uważają się za członków Kościoła, prowadząc życie dalekie od Chrystusa”⁴³ (RM 33).

Współczesny proces dechrystianizacji powinien zatem skłonić Kościół do przesunięcia akcentów swej ewangelizacyjnej posługi. Chodzi o pozostawienie pewnej formy ewangelizacji, która odgrywała swoją rolę w społeczności chrześcijańskiej, a podjęcie lub odkrycie ewangelizacji misyjnej, która stanowi część najstarszej tradycji Kościoła. Problem nie leży więc w zwiększe-

³⁶ EN 41.

³⁷ RM 42.

³⁸ „Każdy [...] wezwany jest do «proklamowania» Jezusa i wiary w Niego we wszelkich okolicznościach: do «przyciągania» innych ku wierze, przez postępowanie w życiu osobistym, rodzinnym, zawodowym i wspólnotowym w sposób odzwierciedlający Ewangelię; do «promieniowania» radością, miłością i nadzieją, aby liczni ludzie, widząc nasze dobre czyny, chwalili Ojca, który jest w niebie (por. Mt 5, 16), tak, aby zostali «zarażeni» i pozyskani” (EE 48).

³⁹ EE 28.

⁴⁰ EE 28.

⁴¹ Zob. S. D y k. *Preewangelizacja „otwarcie drzwi” dla Ewangelii*. „Kieleckie Studia Teologiczne” 2:2003 s. 102-111.

⁴² RM 3; por. też RM 30.

⁴³ RM 33.

niu wysiłku ilościowego przy użyciu tradycyjnych schematów przekazu wiary, lecz w przemyśleniu i innym ustawieniu całego procesu ewangelizacji. Dziś potrzeba przede wszystkim odejść od duszpasterstwa opartego tylko na sakramentalizacji i katechezie dla osób już wierzących i otworzyć się na ewangelizację misyjną, kerygmatyczną⁴⁴ Szczególnie trzeba dowartościować nową ewangelizację. Z jednej strony polega ona na bezpośrednim, zdecydowanym i ostrym głoszeniu kerygmatu o Jezusie, Panu i Zbawicielu. Zakłada to oczywiście wyjście do ludzi – poszukiwanie i ewangelizowanie ich tam, gdzie mieszkają, pracują, odpoczywają i bawią się. Z drugiej strony nowa ewangelizacja jest inkulturacją Ewangelii. To z kolei, w nowej, zmieniającej się kulturze, zakłada stosowanie nowych środków wyrazu i metod głoszenia Ewangelii. Wobec kryzysu tradycyjnych form przekazu wiary chodzi o nowy sposób ewangelizowania w nowym kontekście społecznym i kulturowym, inaczej niż to miało miejsce w epoce społeczności chrześcijańskich.

Misyjne zaangażowanie powinno być ono skierowane również *ad intra*⁴⁵ Uczestnicy katechezy i niedzielnych Eucharystii bowiem pozostają często daleko o prawdziwej wiary, która znajduje swoje odbicie w codziennym życiu⁴⁶ „Wielu ochrzczonych żyje dziś tak, jakby Chrystus nie istniał; powtarza gesty i znaki związane z wiarą, zwłaszcza w praktykach religijnych, ale nie odpowiada im rzeczywista akceptacja treści wiary i przyłgnięcie do Osoby Jezusa. Miejsce pewności wielkich prawd wiary u wielu ludzi zajęło niejasne i mało zobowiązujące uczucie religijne”⁴⁷ Pomocą będzie tutaj bardziej kerygmatyczne ukierunkowanie przepowiadanie. Wskazuje na to papież Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia in Europa*, mówiąc, że „całościowe, wyraźne i odnowione głoszenie Jezusa zmartwychwstałego, zmartwychwstania i życia wiecznego musi stanowić priorytet działalności duszpasterskiej najbliższych lat”⁴⁸ Należy również lepiej wykorzystać takie narzędzia jak rekolekcje czy misje ewangelizacyjne.

W ewangelizacyjnej posłudze Kościoła nie wolno zapomnieć o tym, „że nie może zaistnieć przepowiadanie bez pomocy Ducha Świętego [...] Tech-

⁴⁴ Por. J. Geavert. *Prima evangelizzazione*. Turyn 1990 s. 7.

⁴⁵ „Kościół dzisiaj czuje się przynaglony przez Mistrza do wzmożenia wysiłku ewangelizacyjnego wszcz i w głąb, *ad intra* oraz *ad extra*. Czuje się ciągle Kościołem misyjnym, Kościołem posłanym, aby siać ziarno słowa Bożego na glebie współczesnego świata” (RM 34).

⁴⁶ Zob. np. J. Mariński. *Společno-religijne uwarunkowania nowej ewangelizacji*. „Przełęcz Homiletyczny” 5-6:2001-2002 s. 105-116.

⁴⁷ EE 47.

⁴⁸ EE 48.

niczne środki ewangelizacji są dobre, ale choćby były absolutnie doskonałe nie zastąpią cichego tchnienia Ducha. Również najlepsze przygotowanie głosiciela nie da wyniku bez Niego. I żadna wymowa nie zdoła poruszyć człowieka bez Jego tchnienia. Ponadto zdobycze socjologii czy psychologii, choć gruntowne, bez Niego okazują się daremne”⁴⁹ Duch Święty pomaga dostosować ewangelizację do zmieniających się warunków socjo-kulturowych świata. On uzdalnia do głoszenia Ewangelii człowiekowi o nowej mentalności. W ten sposób ciągle powtarza się cud Pięćdziesiątnicy (por. Dz 2, 1-4). Duch Święty z jednej strony stoi u początku misji ewangelizacyjnej, a z drugiej strony jest celem i kresem wszelkiej ewangelizacji. Ewangelizacja bowiem zmierza do otrzymania Ducha Świętego, który stwarza nowego człowieka i nową ludzkość.

Namaszczenie Duchem Świętym jest zatem pierwszym i najważniejszym etapem ewangelizacji. Może się dokonać jedynie w kontekście wytrwałej, pokornej wspólnotowej modlitwy. Modlitwa o zesłanie Ducha Świętego jawi się zatem jako przygotowanie do wszelkiej działalności ewangelizacyjnej.

*

W świetle Pisma świętego i współczesnego nauczania Kościoła wyróżnić można następujące etapy ewangelizacji: modlitwa, namaszczenie Duchem Świętym, świadectwo chrześcijańskiego życia, otwarte głoszenie Chrystusa, wiara i nawrócenie, wstąpienie do wspólnoty Kościoła, udział w życiu sakramentalnym, podjęcie zadań apostoelskich.

W swojej ewangelizacyjnej posłudze współczesny Kościół powinien uwzględnić kolejność tych etapów oraz położyć akcent szczególnie na te, do których wzywa współczesna sytuacja pastoralna. Kościół, który w swojej posłudze zajęty jest dziś głównie katechizacją i „sakramentalizacją”, powinien bardziej położyć większy nacisk na preewangelizację i zaangażowanie misyjne (pierwszą i nową ewangelizację). Poprzez preewangelizację współczesny człowiek zostanie przygotowany do słuchania i przyjęcia otwartego głoszenia Chrystusa⁵⁰ W zaangażowaniu misyjnym chodzi o podjęcie pierw-

⁴⁹ EN 75.

⁵⁰ W ten sposób będzie wierny metodom stosowanym przez pierwotne wspólnoty chrześcijan, których życie i obecność w świecie były jednym wielkim świadectwem składanym na dowód tego, że Pan rzeczywiście zmartwychwstał i działa w Kościele mocą Ducha Świętego. Por. Zob. C. M. Martini. *La vita delle comunità cristiane negli Atti degli Apostoli*. Roma 1993; G. Panikula m. *Koinwōia in the New Testament. A Dynamic Expression of Christian Life*. Rome 1979.

szej ewangelizacji, która kiedyś dotyczyła krajów misyjnych, stała się problemem całego Kościoła a zwłaszcza krajów tradycyjnie chrześcijańskich⁵¹ Właściwego zrozumienia i dowartościowania domaga się przede wszystkim nowa ewangelizacja, poprzez którą będzie się poszukiwać i nowymi metodami głosić Ewangelię tym ochrzczonym, którzy odeszli od Chrystusa i Kościoła. Nie można też zapomnieć o tych chrześcijanach, którzy mimo swoich praktyk religijnych nie mają jeszcze osobistego, głębokiego związku z Chrystusem. W tym przypadku zadaniem Kościoła będzie podjęcie odnowionego przepowiadania kerygmatycznego oraz wykorzystanie ewangelizacyjnych rekolekcji i misji.

Współczesne przemiany socjokulturowe sprawiły, że ziemia, w którą dziś wrzuca się słowo Boże, najeżona jest wieloma przeszkodami. Siła wzrostu siewu jednak się nie zmniejszyła. Kościół powinien jedynie pamiętać o modlitewnym oczekiwaniu na moc Ducha Świętego. W ten sposób każda epoka będzie miała swoją Pięćdziesiątnicę, a Duch Święty sprawi, że będziemy mówić „nowymi językami” tak, aby wszyscy nas zrozumieli i przejęli się głoszonym słowem.

Omawiając współczesny proces ewangelizacji, należałoby również zwrócić większą uwagę na jej nowe sposoby (nowe formy przekazu Ewangelii) oraz nowe podmioty (chodzi tu głównie większe zaangażowanie świeckich).

BIBLIOGRAFIA

- Bianchi E.: *Come evangelizzare oggi*. Torino 1997.
- Bifet J. E.: *Teologia della evangelizzazione*. Brescia 1980.
- Ewangelizacja. Red. J. Krucina. Wrocław 1980.
- Jan Paweł II: *Sekularyzacja i ewangelizacja w dzisiejszej Europie*. „L'Osservatore Romano” 6:1985 nr 10-12 s. 16-17.
- Lewek A.: *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*. Katowice 1995.
- Pawlina K.: *Nowa ewangelizacja i jej realizacja w Polsce po 1989 roku*. Warszawa 1995.
- Weron E.: *Ewangelizacja – nowa ewangelizacja – apostołstwo*. Przemiany terminologiczne. „Collectanea Theologica” 72:2002 nr 2 s. 109-119.

⁵¹ „Faktycznie Europa należy obecnie do tych miejsc tradycyjnie chrześcijańskich, w których konieczna jest nie tylko nowa ewangelizacja, ale w pewnych przypadkach również pierwsza” (EE 46).

THE STAGES OF EVANGELISATION
IN THE CONTEMPORARY PASTORAL CONTEXT

S u m m a r y

The duty to evangelise is an essential and primary vocation of the Church. In order to better understand the rich reality of evangelisation one should analyse its particular stages. In the light of the Holy Scripture and contemporary teaching of the Church one may distinguish the following stages of evangelisation: prayer, the anointing with the Holy Spirit, a testimony of Christian life, open proclamation of Christ, faith and conversion, joining the fellowship of the Church, participation in the sacramental life, and undertaking apostolic tasks. In its ministry of evangelisation the contemporary Church should take into account the succession of these stages. The contemporary pastoral situation orders the Church to lay a greater emphasis on pre-evangelisation and missionary commitment (the first and new evangelisation). One should not forget that no evangelisation may take place without the prior anointing with the Holy Spirit. This in turn is a fruit of a persistent, humble, and communal prayer.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: Pismo święte, Kościół, preewangelizacja, misje, nowa ewangelizacja, współczesna sytuacja pastoralna.

Key words: the Holy Scripture, the Church, pre-evangelisation, missions, new evangelisation, contemporary pastoral situation.